

MIGRATSIYA JARAYONLARIDA IJTIMOY INSTITUTLARNING O'RNI

Paxriddinov Umidjon Mo'minovich

FarDU tadqiqotchisi

FarDU akademik litseyi tarix fani o'qituvchisi

+998906336073

umidjonaka6073@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15362185>

Annotatsiya: Ushbu maqola ijtimoiy institutlarning migratsiya jarayonlariga ko'p qirrali ta'sirini o'rganib chiqadi, ularning integratsiyani osonlashtirish, qo'llab-quvvatlash va migratsiya shakllariga ta'sir qilishdagi ahamiyatini ta'kidlaydi.

Kalit so'zlar: Migratsiya, nodavlat tashkilotlar, demografiya, vertikal boshqaruv, global migratsiya

Аннотация: в этой статье рассматривается многогранное влияние социальных институтов на миграционные процессы, подчёркивается их важность для содействия интеграции, поддержки и влияния на миграционные процессы.

Ключевые слова: миграция, неправительственные организации, демография, вертикальное управление, глобальная миграция

Annotation: this article examines the multifaceted impact of social institutions on migration processes, highlighting their importance in facilitating integration, supporting and influencing migration patterns.

Keywords: migration, non-governmental organizations, demography, vertical management, global migration

Migratsiya - bu insoniyat tarixining muhim jihati bo'lgan, iqtisodiy imkoniyatlar, siyosiy beqarorlik, atrof-muhit o'zgarishlari va ijtimoiy dinamika kabi turli omillar ta'sirida bo'lgan murakkab hodisa. Shaxslar va oilalar yaxshi hayot izlab chegaralar bo'ylab harakatlanar ekan, ijtimoiy institutlar ularning tajribalari va natijalarini shakllantirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi.

Zamonaviy jamiyat hayotining muhim tarkibiy qismi migratsiya jarayonlari bo'lib, ular so'nggi paytlarda uning ijtimoiy organizm sifatida rivojlanishiga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Aholining migratsiyasi-bu ijtimoiy-iqtisodiy va demografik jarayon bo'lib, bu odamlar o'rtasida amalga oshiriladigan harakatlar to'plamidir

Ijtimoiy institutlar deganda inson xulq-atvorini tartibga soluvchi va jamiyat ichidagi o'rnatilgan tizimlar va tuzilmalar tushuniladi. Bularga oila institutlari, ta'lim muassalari, mehnat bozorlari, davlat organlari, madaniy tashkilotlar,

sog'liqni saqlash tizimlari va nodavlat tashkilotlar (NNT) kiradi. Ushbu muassasalarning har biri migratsiya jarayonida alohida rol o'ynaydi, bu ham migratsiya qaroriga, ham muhojirlarning yangi muhitidagi tajribalariga ta'sir qiladi. Endi bu ijtimoiy institutlarni alohida ko'rib chiqsak:

1. Oila instituti

Statistika agentligi ma'lumotlariga ko'ra, 2023 yilning 1 yanvar holatiga O'zbekiston Respublikasida jami 9 729 961 ta oilalar mavjud. Respublikamiz hududlari orasida eng ko'p oilalar Farg'ona viloyatiga to'g'ri kelgan. Viloyatdagi oilalar soni 1 124 208 tani tashkil etgan.¹

Oilaviy aloqalar ko'pincha migratsiya uchun asosiy turtki bo'ladi. Oila a'zolari tomonidan ko'rsatiladigan yordam shaxsning ko'chib o'tish qaroriga sezilarli ta'sir ko'rsatishi mumkin. Oilalar migratsiyani yengillashtirish yoki o'tish davrida hissiy yordamni ta'minlash uchun resurslarni to'plashlari mumkin. Bundan tashqari, tashkil etilgan muhojirlar ko'pincha zanjirli migratsiya orqali qarindoshlari yoki do'stlariga yo'l ochib, yangi kelganlar uchun integratsiya jarayonini engillashtiradigan tarmoqlarni yaratadilar. Ushbu oilaviy aloqalar ish imkoniyatlari, uy-joy va madaniy moslashuv haqida muhim ma'lumotlarni taqdim etishi mumkin.

O'zbekiston Respublikasida demografik o'zgarishlar (2023-yil yanvar-dekabr, dastlabki ma'lumotlar)²

2. Ta'lim muassasalari

Ta'lim muassasalari ko'plab muhojirlar, xususan, oliy ma'lumotga ega bo'lgan talabalar uchun muhim shlyuzlar bo'lib xizmat qiladi. Universitetlar va kollejlarda sifatli ta'lim va yaxshi ish istiqbollari va'dasi bilan xalqaro talabalarni jalb qiladi. Ushbu muassasalar nafaqat akademik imkoniyatlar yaratadi, balki muhojirlarga jamiyatga muvaffaqiyatli qo'shilish uchun zarur bo'lgan til bilimlari va madaniy bilimlarni olishga yordam beradi. Ta'lim sharoitida

inklyuzivlik va xilma-xillikni targ'ib qiluvchi dasturlar tushunishni kuchaytirishi va migrantlar va mahalliy aholi o'rtasidagi to'siqlarni kamaytirishi mumkin.

O'zbekistonning qariyb 110 ming talabasi chet elda tahsil olyapti. Dunyo miqyosida oxirgi 20 yilda o'qish uchun xorijga ketganlar soni 2,2 milliondan 6,39 millionga yetgan.³

3. Mehnat bozori institutlari

Mehnat bozori migratsiyaning muhim omili bo'lib, iqtisodiy imkoniyatlar ko'pincha shaxslar qaerga ko'chib o'tishni tanlashini belgilaydi. Mehnat bozori institutlari, shu jumladan yollash agentliklari va kasaba uyushmalari migrantlarni ish bilan ta'minlash imkoniyatlari bilan bog'lashda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Biroq, mehnat qoidalari muhojirlarning ish joyidagi huquqlari va himoyalari ham ta'sir qiladi. Kuchli mehnat muhofazasiga ega mamlakatlarda migrantlar yaxshi ish sharoitlari va qo'llab-quvvatlashlari mumkin, kam tartibga solinadigan muhitda esa ekspluatatsiya va kamsitishlarga duch kelishi mumkin.

Bugungi kunda 2 mlndan ortiq vatandoshlarimiz, ya'ni mehnatga layoqatli aholining 12 foizi xorijda ishlamoqda. ⁴

Rossiya	1,5 mln;	Qozog'iston	240 ming;	Koreya	71 ming;	Turkiya	43 ming;	BAA	5 ming
---------	----------	-------------	-----------	--------	----------	---------	----------	-----	--------

4. Hukumat siyosati va huquqiy asoslari

Xorijda vaqtincha mehnat faoliyatini amalga oshirish jarayonlari samaradorligini oshirish, sohada yagona vertikal boshqaruv tizimini joriy etish hamda mas'ul davlat organlarining aniq vazifalari va javobgarligini belgilash maqsadida "Migratsiya jarayonlarini boshqarish tizimini isloh qilish bo'yicha birinchi navbatdagi chora-tadbirlar to'g'risida" 17.10.2024 yildagi PF-162-son O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmoni va mehnat migrasiyasi jarayonlarini boshqarish tizimining samaradorligini oshirish, chet elda mehnat faoliyatini amalga oshirish istagida bo'lgan fuqarolarga qulay shart-sharoitlarni yaratish, mehnat migrasiyasidan qaytib kelgan shaxslarni reintegrasiya qilish, shu jumladan ularning bandligini ta'minlash, kasbiy malakasini oshirish va tadbirkorlik tashabbuslarini rag'batlantirish maqsadida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 04.04.2024 y. PF-59-son "Mehnat migrasiyasi jarayonlarini takomillashtirish hamda xorijda vaqtincha mehnat faoliyatini

amalga oshirayotgan shaxslarni qo'llab-quvvatlashga doir qo'shimcha choratadbirlar to'g'risida"gi farmoni qabul qilindi.

Hukumatning immigratsiya siyosati migratsiya oqimlarini sezilarli darajada shakllantiradi. Qattiq viza talablari yoki cheklovchi immigratsiya qonunlari potentsial muhojirlarni to'xtatishi mumkin, ochiq siyosat esa ularni ma'lum bir mamlakatda yashashga undashi mumkin. Bundan tashqari, hukumatlar tomonidan boshlangan integratsiya dasturlari til o'rgatish, ishga joylashtirish xizmatlari va madaniy yo'nalishni ta'minlash orqali muhojirlar uchun yumshoq o'tishni osonlashtirishi mumkin. Migrantlarning jamiyatga qo'shgan hissasini tan oladigan samarali siyosat ijtimoiy birdamlik va iqtisodiy o'sishni kuchaytirishi mumkin.

5. Madaniyat muassasalari- jamoat markazlari, diniy tashkilotlar va madaniy uyushmalar kabi madaniy muassasalar muhojirlarni yangi muhitga moslashishda qo'llab-quvvatlashda muhim rol o'ynaydi. Ushbu muassasalar mansublik va hamjamiyat tuyg'usini ta'minlaydi, bu muhojirlarga mezbon jamiyatga qo'shilish paytida o'zlarining madaniy xususiyatlarini saqlab qolishlariga imkon beradi. Shuningdek, ular muhojirlar va mahalliy aholi o'rtasida madaniyatlararo muloqot va tushunishni rivojlantiradi, ijtimoiy birdamlikni rivojlantiradi.

6. Sog'liqni saqlash muassasalari

Sog'liqni saqlashga kirish migrantlar farovonligining asosiy jihati hisoblanadi. Sog'liqni saqlash muassasalari til farqlari yoki sog'liqni saqlash tizimi bilan tanishmaslik kabi to'siqlarga duch kelishi mumkin bo'lgan muhojirlarning noyob ehtiyojlarini qondirish uchun jihozlangan bo'lishi kerak. Migrant aholining sog'lig'iga bo'lgan ehtiyojlarini hisobga oladigan sog'liqni saqlash siyosati ularning umumiy farovonligini va jamiyatga muvaffaqiyatli integratsiyasini ta'minlash uchun juda muhimdir.

7. Nodavlat Tashkilotlar (NNT)

NNTlar muhojirlarni huquqiy yordam, uy-joy yordami va maslahat kabi muhim xizmatlarni ko'rsatish orqali qo'llab-quvvatlashda muhim rol o'ynaydi. Ular ko'pincha migrantlar huquqlarini himoya qilish, ushbu aholi duch keladigan muammolar to'g'risida xabardorlikni oshirish va siyosat o'zgarishlariga ta'sir o'tkazish uchun harakat qilishadi. NNTlar, shuningdek, muhojirlar orasida jamoat qurilishini osonlashtirishi va ularga o'tish davrida ijtimoiy qo'llab-quvvatlovchi tarmoqlarni yaratishda yordam berishi mumkin.

Xulosa qilib aytganda ijtimoiy institutlar migratsiya jarayonining ajralmas qismi bo'lib, migrantlarning har bir bosqichdagi tajribalariga ta'sir qiladi—qaror qabul

qilishdan tortib yangi jamoalarga qo'shilishgacha. Qo'llab-quvvatlash tizimlari, manbalari va targ'ibotlarini taqdim etish orqali ushbu muassasalar jismoniy shaxslar va umuman jamiyat uchun migratsiya natijalarini shakllantirishga yordam beradi. Ijtimoiy institutlarning rolini tushunish migrantlarning ehtiyojlarini qondiradigan va tobora xilma-xil jamiyatlarda ijtimoiy birdamlikni rag'batlantiradigan samarali siyosatni ishlab chiqish uchun juda muhimdir. Global migratsiya rivojlanishda davom etar ekan, turli ijtimoiy institutlar o'rtasida hamkorlikni rivojlantirish ham muhojirlar, ham mezbon jamoalar uchun ijobiy natijalarni ta'minlash uchun kalit bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Каланов К. Особенности миграционных процессов в Узбекистане. //Материалы второго конгресса социологов тюркоязычных стран на тему Гражданское общества и социальных процесс в XXI веке. – Алматы. 2008.
2. Воробьев О.Д., Топилина А.В. Миграция населения: теория и политика. Учебное пособие. -М.: 2012г.
3. Каланов К. Внутренняя миграция на неформальном рынке труда в Узбекистане.// Россия – Узбекистан:история и современность (ч.2). / ЕвроАзия. – Москва. № (Июнь) / 2008.
4. Максакова Л.П. Миграция и рынок труда в странах Средней Азии. – Ташкент,2002.
5. Нодирова Н. O'zbekiston aholisining migratsion jarayonlaridagiishtiroke (muammo va yechimlar). BMI. – Samarqand. 2015.
6. Bozkarauli A. Migratsiya jarayonlarini tartibga solishning mintaqaviy va milliy xususiyatlari. – Qarag'anda. 2012.
7. www.stat.uz – O'zbekiston Respublikasi Statistika qo'mitasi rasmiy sayti.
8. www.migration.uz – Tashqi mehnat migratsiyasi masalalari agentligi rasmiy sayti.
9. www.press-club.uz – O'zbekiston Respublikasi Xalqaro press klubi rasmiy sayti.
10. www.aniq.uz – xabarlar

